

Priorytet VII Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 wyznacza cele kierunkowe, których realizacja ma zapewnić spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną tego obszaru, z zachowaniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju. Cele te będą realizowane w ramach siedmiu priorytetów. Jednym z nich jest priorytet pn. „Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej”.

Priorytet VII Strategii będzie realizowany poprzez następujące działania, które są ze sobą ściśle powiązane: „Rozwój turystyki bazującej na unikatowych zasobach Polski Wschodniej”, „Ochrona bioróżnorodności” oraz „Wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jako przesłanki stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej”. Działania te tworzą następującą logikę - najlepszym sposobem na wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego jest rozwój turystyki wyspecjalizowanej bazującej na unikatowych zasobach przyrodniczych Polski Wschodniej (PW), natomiast warunkiem zachowania wysokiej jakości tych zasobów są działania z zakresu ochrony bioróżnorodności oraz zabezpieczenie przed degradacją i zachowanie dobrego stanu istniejących zasobów. Wysoka jakość środowiska naturalnego stanowi jeden z najistotniejszych czynników rozwoju turystyki, który może wpłynąć na wzrost zatrudnienia i wpływy z tej gałęzi gospodarki, przyczyniając się do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego PW.

Mając na uwadze powyższe, ścieżka komplementarności dla Priorytetu VII Strategii będzie bazowała na projekcie *Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki* jako projekcie istotnym. Ze względu na fakt, iż nie jest możliwe przedstawienie wszystkich zależności na jednej ścieżce – zostanie ona przedstawiona w czterech modułach, które rozpatrywać należy sekwencyjnie, tj. w kolejności wynikającej ze spełniania poszczególnych warunków umożliwiających wykorzystanie wysokiej jakości zasobów przyrodniczych Polski Wschodniej do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego:

1. moduł A dotyczy potrzeby uregulowania kwestii gospodarki odpadami komunalnymi, co przyczyni się do poprawy i ochrony powierzchni ziemi i likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów;
2. moduł B skupia się na konieczności zachowania wysokiej jakości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych na terenie PW jako jednego z podstawowych warunków rozwoju turystyki opartej na środowisku przyrodniczym;
3. moduł C obejmuje projekty związane z ochroną bioróżnorodności;
4. moduł D przedstawia przykłady sposobów wykorzystania zasobów przyrodniczych dla stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez rozwój turystyki.

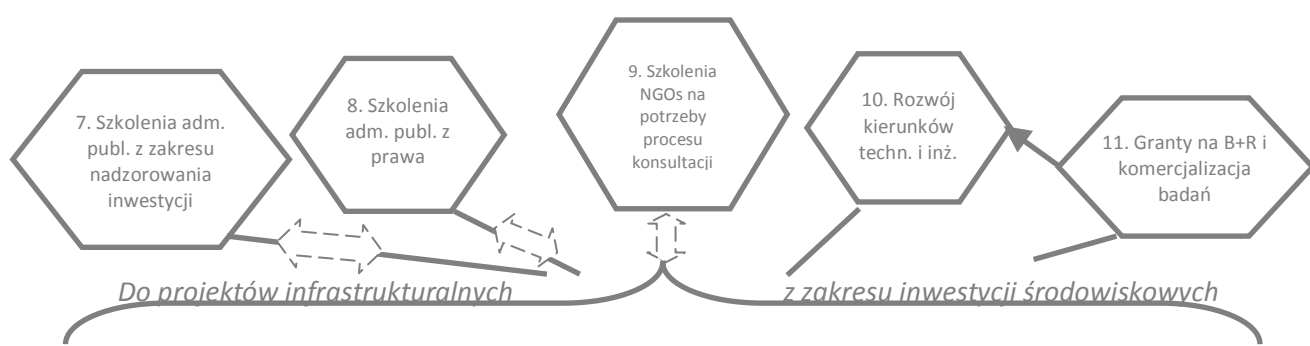
Moduł A ścieżki komplementarności dla priorytetu VII – gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami w porównaniu do sektora wodno-ściekowego jest bardzo niedoinwestowana i wykazuje ogromne braki nie tylko w Polsce Wschodniej, lecz w skali całego kraju. Składowane odpady są w większości nieprzetworzone i niesegregowane. Dodatkowo do 2015 roku Polska zobowiązana jest traktatem akcesyjnym do spełnienia norm unijnych w gospodarce odpadami. Dlatego niezwykle istotne jest podejmowanie działań w sektorze odpadowym zarówno z punktu widzenia przepisów unijnych, jak i krajowych. Zapisy *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* także wskazują na podstawowe braki infrastruktury technicznej w tym zakresie. Dlatego należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że rozbudowa i poprawa istniejącej infrastruktury, w tym dotyczącej zagospodarowania odpadów, jest ważna z punktu widzenia rozwoju społeczno – ekonomicznego podnosząc jakość życia mieszkańców, ale również z punktu widzenia ochrony środowiska naturalnego. Projekty z zakresu gospodarki odpadami pomagają bowiem utrzymać wysokiej jakości zasoby przyrodnicze, jednocześnie umożliwiając racjonalne gospodarowanie tymi zasobami dla rozwoju turystyki. Mając na uwadze rozwój turystyki należy również podkreślić, że zarówno istniejący, jak i potencjalny ruch turystyczny wiąże się z generowaniem dodatkowych odpadów, których zagospodarowanie staje się tym bardziej istotne dla ochrony środowiska.

Dla przygotowania modułu A założono, że minimalizacja negatywnego oddziaływania człowieka na przyrodę w Polsce Wschodniej to m.in. ograniczanie degradacji środowiska powodowanej przez odpady komunalne. Zatem w kontekście rozwoju turystyki opartej na zasobach przyrodniczych przyjęto, że istotne jest wskazanie w ścieżce projektów i grup projektów dotyczących gospodarki odpadami. Dokonany przegląd realizowanych i planowanych inwestycji w tym zakresie w ramach funduszy unijnych pozwolił na wskazanie najbardziej komplementarnych projektów do projektu istotnego, tj. zakładającego rozwój turystyki w PW. Ponadto biorąc pod uwagę duże braki w sektorze odpadowym, dokonano przeglądu celów i zadań planowanych w pięciu Wojewódzkich Planach Gospodarki Odpadami (WPGO) w ramach Polski Wschodniej, z których wyselekcjonowano grupy przedsięwzięć równie istotnych dla pełnego obrazu komplementarności modułu A. Ze względu na znaczną liczbę wybranych projektów, zakładany w ww. dokumentach odległy czas ich realizacji (np. w województwie świętokrzyskim do roku 2014, a w województwie lubelskim do 2019 roku), jak również często brak wskazań na konkretne projekty w analizowanych dokumentach, planowane działania (z wyjątkiem tych już przygotowanych do realizacji z funduszy unijnych) nie zostały wskazane jako poszczególne projekty, tylko jako grupa projektów dla każdego województwa. Finansowanie powyższych grup projektów nie zostało jeszcze zaplanowane, niemniej w poszczególnych WPGO wskazano następujące możliwości finansowania:

- środki własne;
- fundusze unijne;
- fundusze ochrony środowiska.

Jednocześnie warto podkreślić, że równie ważnym działaniem wspierającym osiągnięcie efektów projektów odpadowych i wpływającym na podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, a tym samym działaniem pełniącym rolę prewencyjną w zakresie ewentualnych konfliktów społecznych, jest edukacja ekologiczna. Podejmowanie działań informujących społeczeństwo o konieczności i sposobie zagospodarowania odpadów komunalnych uznano także we wszystkich WPGO jako działania dodatkowe w stosunku do przedsięwzięć infrastrukturalnych. Z tego względu w module A wskazano projekt dotyczący działań edukacyjnych odnoszących się do gospodarki odpadami, który jest komplementarny do wszystkich pozostałych projektów i grup projektów. Jednocześnie dla przejrzystości ścieżki, projekt został umieszczony tylko raz i równoległe do projektu istotnego, gdyż uzupełnia on pozostałe działania.

Województwo podkarpackie

6. Grupa projektów dotyczących Zakładów Zagospodarowania Odpadów w woj. podkarpackim 7 rejonów: Kozodrza- Paszczyzna-Mielec, Krosno-Jasło, Leżajsk- Łańcut-Przeworsk-Nisko, Młyny- Jarosław-Przemysł, Sanok-Zagórz-Ustrzyki Dolne, Stalowa Wola-Tarnobrzeg i Rzeszów.

Województwo lubelskie

5. Zakład przetwarzania odpadów komunalnych regionu chełmskiego i rekultywacja składowisk odpadów. (35,86; 2008-2010)

Grupa projektów dotyczących Zakładów Zagospodarowania Odpadów lub instalacje będące częścią takich zakładów w woj. lubelskim dla następujących regionów: Lublina, Białej Podlaskiej, Puław, Kraśnika, Biłgoraju, Tomaszowa Lubelskiego, Zamościa, Mircza, Łęcznej i Włodawy.

VII. Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki
(20,34; 2009-2012)

1. Ogólnopolska kampania edukacyjno-informacyjna mająca na celu zapobieganie powstawaniu odpadów i właściwe postępowanie z odpadami. (8,8; 2009-2011)

Województwo świętokrzyskie

4. Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów dla miasta Kielce i powiatu kieleckiego w Promniku k/Kielc (195,20; 2007-2010)

Grupa projektów dotyczących Rejonowych Zakładów Gospodarki Odpadami w woj. świętokrzyskim dla rejonu zachodniego, centralnego, północnego i południowego województwa.

Województwo podlaskie

3. Zintegrowany system gospodarki odpadami dla aglomeracji białostockiej (413,89; 2008-2010)

Grupa projektów dotyczących Zakładów Zagospodarowania Odpadów w woj. podlaskim dla 7 regionów: Augustów, Suwałki, Sokółka, Hryniewicze, Czartoria, Czerwony Bór, Dubiażyn.

Województwo warmińsko-mazurskie

2.3.1. Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego (24,34; 2008-2011)

2.3. Regionalny system gospodarki odpadami – Ochrona Wielkich Jezior Mazurskich poprzez stworzenie kompleksowego systemu gospodarki odpadami (31,13; 2009-2011)

2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i rekultywacja składowisk odpadów z Elblągu (83,06; 2009-2011)

2.1. Budowa Zakładu do Unieszkodliwiania odpadów komunalnych wraz ze składowiskiem odpadów w Siedliskach k/Elku (80,14; 2009-2012)

2. System zagospodarowania odpadów komunalnych w Olsztynie. Budowa Zakładu Unieszkodliwiania odpadów. (517,64; 2008-2012)

Grupa projektów dotyczących Zakładów Zagospodarowania Odpadów w woj. Warmińsko-mazurskim dla rejonów: Rudno, Działdowo, Sękity- Wysieka, Polska Wieś-Linowo.

Biorąc pod uwagę specyfikę projektów z zakresu gospodarki odpadami, których zakresy rzeczowe są podobne/zbliżone do siebie, dla przejrzystości w opisie komplementarności i synergii zostały one ujęte wspólnie, gdyż opis poszczególnych zależności byłby taki sam.

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
VII, 1 i 2, 3, 4, 5, 6	<p>Projekty 2, 3, 4, 5, 6 wraz pozostałymi grupami projektów, które planowane są w ramach poszczególnych województw, uzupełniają przedmiotowo projekt VII, gdyż ich realizacja przyczyni się do rozwiązania kwestii zagospodarowania odpadów na terenie PW wspierając ochronę wysokiej jakości zasoby przyrodnicze, które mają być podstawą rozwoju turystyki (czyli celu projektu VII). Jednakże osiągnięcie celów przez projekt VII jest częściowo uwarunkowane realizacją tych projektów oraz grup projektów dotyczących gospodarki odpadowej dla danych województw. Uwarunkowanie polega na tym, że o zrównoważonym rozwoju turystyki na terenie Polski Wschodniej można będzie mówić tylko wtedy, gdy wraz z rozwojem turystyki istniejące obecnie zasoby przyrodnicze zostaną zachowane, a będzie to możliwe m.in. poprzez realizację inwestycji z zakresu gospodarki odpadowej przyczyniających się do poprawy jakości środowiska przyrodniczego.</p> <p>Ponadto do projektów 2, 3, 4, 5, 6 i pozostałych grup projektów w województwach jest komplementarny projekt 1, którego działania informacyjno-edukacyjne mają na celu zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie powstawania i zbierania odpadów oraz kształtowania w społeczeństwie postaw proekologicznych. W tym przypadku może także wystąpić efekt synergii polegający na kształtowaniu postaw ekologicznych wśród Polaków w zakresie selektywnej zbiórki odpadów i prowadzących do tego, że wytwarzane odpady będą dostarczane do zakładów zagospodarowania odpadów. Warunkiem wystąpienia synergii jest skuteczność przeprowadzonej kampanii edukacyjnej, tzn. jeśli jej efekty będą stałe i utrzymane w dłuższej perspektywie czasu.</p>
2 i 2.1, 2.2, 2.3	<p>Projekt 2.1, 2.2 i 2.3 uzupełniają projekt 2 przestrzennie, gdyż realizowane są w tym samym województwie.</p> <p>Dodatkowo w przypadku realizacji projektów 2 oraz 2.1, 2.2 i 2.3 wystąpi efekt synergii, ponieważ projekty realizowane na terenie tego samego województwa pozwolą rozwiązać kompleksowo problem gospodarki odpadami, a tym samym efekty pojedynczych projektów będą wzmacniane. W przypadku braku jednego lub więcej z tych projektów efekty pozostałych będą ograniczone do ich pojedynczych celów.</p>
2.3 i 2.3.1	<p>Program 2.3.1 (w ramach którego jest realizowanych 11 projektów) jest komplementarny przestrzennie (lokalizacja na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich) i przedmiotowo do projektu 2.3 poprzez budowę mini przystani z zapewnionym systemem selektywnej zbiórki odpadów u źródła ich powstawania, a następnie przetwarzania tych odpadów w Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów, który będzie zbudowany w ramach projektu 2.3. Osiągnięcie celów przez program 2.3.1 jest uwarunkowane realizacją projektu 2.3. Uwarunkowanie to związane jest z tym, że segregacja i odbiór odpadów w ramach programu 2.3.1 przyniesie efekt, jeśli zebrane odpady będą mogły być następnie zagospodarowane w zakładzie przewidzianym w zakresie projektu 2.3.</p>
2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.3.1, 3, 4, 5, 6 i 7, 8	<p>Projekty dotyczące <i>podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników administracji publicznej</i> zajmujących się zlecaniem prac inwestorskich uzupełniają projekty mające na celu poprawę infrastruktury środowiskowej PW. Wpływają one bowiem bezpośrednio na prawidłową realizację udzielanych przez nich zamówień publicznych. Specjalistyczne szkolenia umożliwiające pracownikom dokonywanie oceny poszczególnych etapów procesu inwestycyjnego poprzez analizę przypadków i znajomość newralgicznych punktów oraz najczęściej popełnianych błędów w procesie jest kluczowe dla jego realizacji w sposób prawidłowy i terminowy. Kluczowa również jest wiedza z zakresu prawa, w szczególności prawa zamówień publicznych oraz ochrony środowiska (tu</p>

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
	<p>szczególnie Ocena Oddziaływania na Środowisko i Natura 2000) identyfikowanych jako najczęściej wstrzymujące inwestycyjne infrastrukturalne. W związku z powyższym projekty z tego zakresu mogą potęgować efekty interwencji publicznej, czyli istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia dzięki ich realizacji efektów synergii.</p> <p>Potencjalnym źródłem dofinansowania tego typu projektów jest PO KL, głównie Priorytet V, działanie 5.2. Obecnie realizowane są projekty bardziej kompleksowe, dotyczące wzmacniania wszystkich kompetencji urzędników, nie ma zaś projektów dotyczących wyłącznie szkoleń z zakresu procesu inwestycyjnego i prawa.</p>
2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.3.1, 3, 4, 5, 6 i 9	<p>Uzupełnieniem środowiskowych inwestycji infrastrukturalnych będą również szkolenia skierowane do pracowników / współpracowników fundacji i stowarzyszeń i innych instytucji z organizacji pozarządowych uczestniczących w konsultacjach społecznych projektów inwestycyjnych. Szkolenia powinny wzmacniać ich kompetencje (merytoryczne i prawne) do pełnienia roli partnerów społecznych w debatach i sporach publicznych. Szczególnie istotne jest podniesienie kompetencji przedstawicieli grupy ekologów, tak aby byli skutecznymi, merytorycznymi uczestnikami debat publicznych. Projekty te – głównie przez bezpośredni wpływ na jakość i czas trwania konsultacji społecznych - mogą przyczyniać się do powstania efektu synergii. Jednakże pod warunkiem, że w ślad za wzmacnianiem kompetencji przedstawicieli III sektora będzie szła poprawa jakości współpracy między administracją publiczną, III sektorem, ośrodkami badawczo-naukowymi i sektorem prywatnym na rzecz sprawnej i zgodnej z prawem realizacji inwestycji środowiskowych. Potencjalnym źródłem dofinansowania tego typu projektów jest przede wszystkim Priorytet V PO KL, działanie 5.4 i 5.5. Obecnie projekty dotyczące wzmacniania kompetencji NGO w zakresie dialogu społecznego są już wdrażane.</p>
2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.3.1, 3, 4, 5, 6 i 10, 11	<p>Projekty z zakresu rozwoju kierunków inżynierskich i technicznych w szkołach kształcenia zawodowego oraz wyższych uzupełniają projekty realizujące Priorytet VII <i>Strategii</i>. Projekty te mając na celu kształcenie specjalistycznych kadr w dziedzinie budownictwa lądowego i ochrony środowiska oraz kierunków z nim związanych (typu materiałoznawstwo, architektura, wąskie specjalizacje z dziedziny chemii, fizyki wykorzystywane do poszukiwania nowych rozwiązań technologicznych i technicznych) przyczynią się w dłuższej perspektywie do sprawniejszego planowania i realizacji inwestycji środowiskowych. Ten sam wpływ w dłuższej perspektywie powinny mieć przedsięwzięcia finansujące pracę naukowców, rozwijające dorobek laboratoriów badawczo-naukowych oraz dostarczające umiejętności komercjalizowania badań i ułatwiające transfer wiedzy z nauki do biznesu. Dodatkowo granty i stypendia stanowią zachętę dla młodych ludzi kończących studia do podjęcia decyzji o kontynuowaniu kariery naukowej. Będą one zatem warunkowały pozyskiwanie przez uczelnie odpowiedniej klasy specjalistów mogących kształcić przyszłych absolwentów kierunków technicznych i inżynierskich.</p> <p>Dofinansowanie tego typu projektów może m.in. odbywać się w ramach działania 1.2 PO IG, gdzie planowana jest realizacja: PROGRAMU VENTURES, PROGRAMU TEAM, PROGRAMU WELCOME, Programu Międzynarodowych Projektów oraz w ramach PO KL.</p> <p>Rozwój kierunków zaś może być dofinansowany w ramach priorytetu IV PO KL, działanie 4.1 i priorytetu IX PO KL, działanie 9.2 (obecnie są już realizowane projekty z tego zakresu).</p>

Moduł B ścieżki komplementarności dla priorytetu VII – gospodarka wodno-ściekowa

Zgodnie z przyjętym założeniem dla ścieżki komplementarności dla priorytetu VII *Strategii*, dla rozwoju turystyki opartej na zasobach przyrodniczych konieczne jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego. Podstawowe działania, dzięki którym nastąpi poprawa jakości środowiska oraz jej utrzymanie, to oprócz realizacji projektów z zakresu gospodarki odpadami, także inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, w ramach których powinny być realizowane projekty w zakresie: kanalizacji oraz oczyszczalni ścieków, przyczyniając się do poprawy jakości wód płynących i podziemnych. Realizacja takich projektów z znacząco wpłynie na poprawę stanu sanitarnego, wzrost jakości życia ludności oraz poprawę stanu środowiska przyrodniczego. Kolejnym efektem realizacji tych przedsięwzięć będzie wzrost dostępności ludności do usług kanalizacyjnych poprzez skanalizowanie nowych terenów Polski Wschodniej, co jest istotne dla możliwości rozwoju turystyki w Polsce Wschodniej. Wobec tego, w module B przeanalizowane zostały inwestycje z sektora wodno-ściekowego, których realizacja jest istotna w kontekście priorytetu VII *Strategii*, a także z punktu widzenia przepisów prawa polskiego i unijnego.

Konstrukcję modułu oparto na następujących założeniach:

1. przedstawiono wyłącznie te projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, które zawierają elementy dotyczące oczyszczania ścieków, a wyłączono projekty, które w swym zakresie rzeczowym dotyczą tylko zaopatrzenia w wodę, jako że nie przyczyniają się one do poprawy jakości wód płynących i podziemnych;
2. wybór projektów z zakresu gospodarki ściekowej oparto na zapisach KPOŚK;

Ochrona zasobów naturalnych, w tym racjonalne gospodarowanie wodami czy ochrona wód, to cele wyznaczone w *Polityce Ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016* (PEP). Osiągnięcie tych celów zapewnić mają m.in. inwestycje dotyczące gospodarki wodnej (w zakresie ochrony wód) jak i ściekowej przyczyniając się wprost do redukcji ładunku azotu i fosforu, co w efekcie doprowadzić ma do poprawy stanu wód i następnie jego utrzymania. Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), to instrument zapewniający koordynację działań zmierzających do wypełnienia zobowiązań Traktatu Akcesyjnego dla Polski w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych do roku 2015. Z tego względu, w module B (gospodarka wodno-ściekowa) ścieżki komplementarności dla priorytetu VII *Strategii* zostały przeanalizowane inwestycje wskazane w KPOŚK dla Polski Wschodniej. Obowiązek wybudowania i modernizacji oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach został wyznaczony w przedziałach czasowych, które zostały przeniesione do KPOŚK. Zgodnie z tymi wymaganiami na potrzeby modułu B rozpatrzone zostały:

- aglomeracje, w których oczyszczalnie ścieków osiągną efekt ekologiczny w latach 2006-2010;
- aglomeracje, w których oczyszczalnie ścieków osiągną efekt ekologiczny w latach 2011-2013;
- aglomeracje, w których oczyszczalnie ścieków osiągną efekt ekologiczny w latach 2014-2015.

W powyższych przedziałach czasowych aglomeracje ze względu na wielkość zostały podzielone w KPOŚK na trzy grupy, tj.:

- o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM¹) od 2 000 do 15 000;
- o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) od 15 000 do 100 000;
- o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) > 100 000.

Z punktu widzenia wypełnienia najbliższego terminu określonego w Traktacie Akcesyjnym oraz biorąc pod uwagę największe aglomeracje PW, które ze względu na swą wielkość wprowadzają do środowiska największy ładunek zanieczyszczeń, najistotniejsze do realizacji są inwestycje dotyczące aglomeracji >100 000 RLM, których oczyszczalnie muszą osiągnąć efekt ekologiczny do 2010 roku. Zatem analiza KPOŚK wykazała, że najistotniejsze projekty dla PW obejmują następujące aglomeracje: Lublin, Kielce, Jasło, Ostrowiec Świętokrzyski i Ełk (aglomeracje te zostały zaznaczone na ścieżce jako projekty komplementarne nr 1-5). **Zapewnienie systemu odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych w**

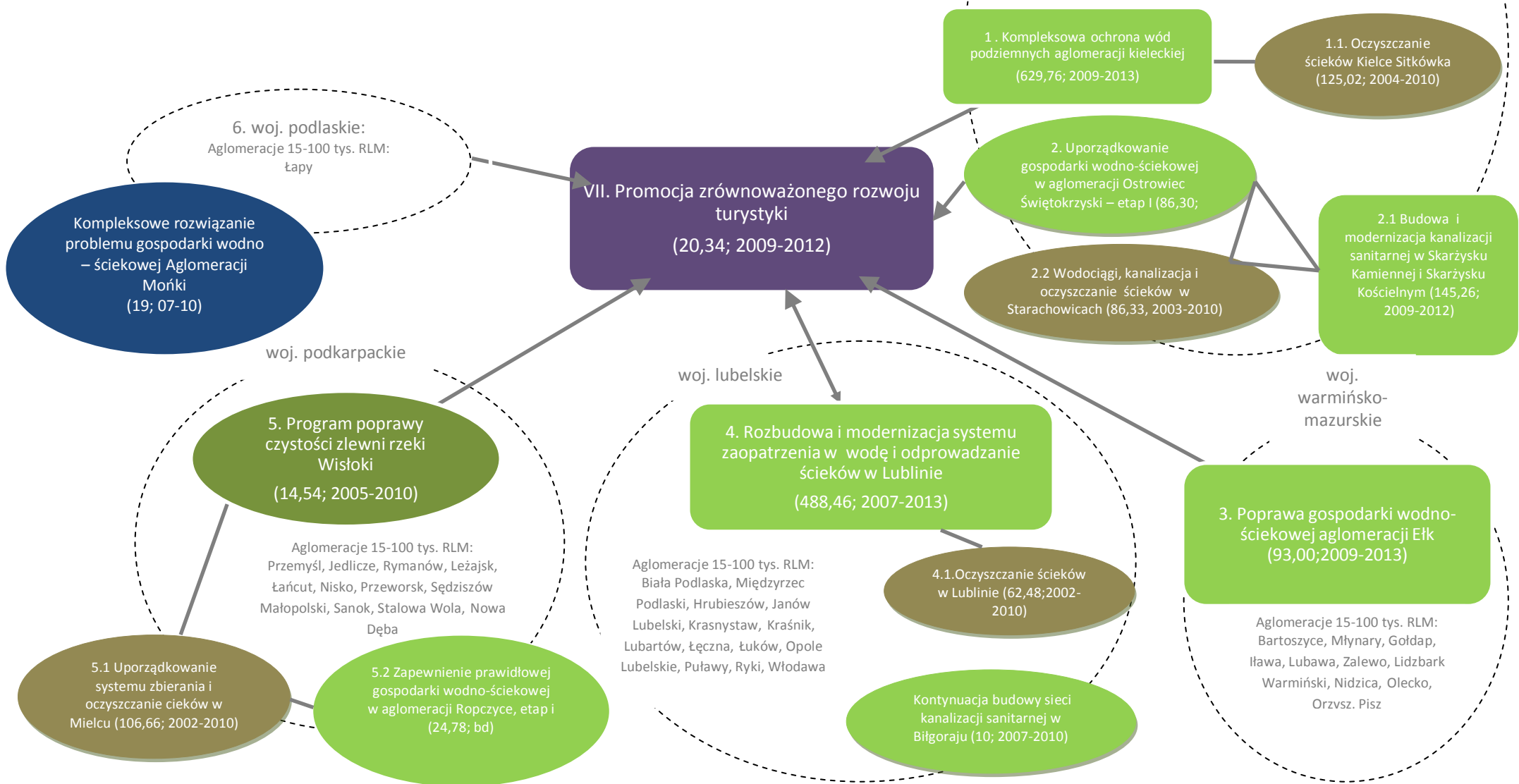
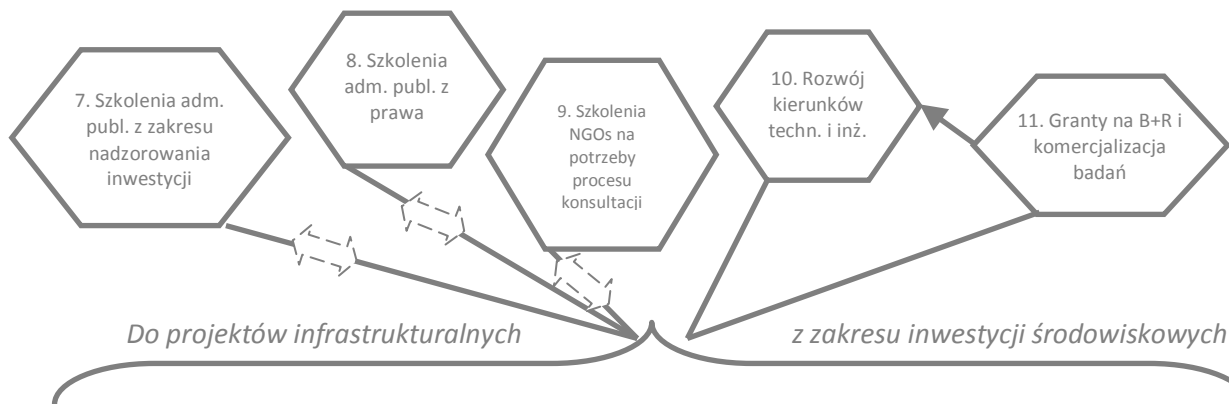
¹ RLM - równoważna liczba mieszkańców.

pozostałych aglomeracjach w PW, które już wypełniły wymagania z zakresu ochrony środowiska, oraz aglomeracjach z pozostałych przedziałów wskazanych w KPOŚK dopiero łącznie zapewnią osiągnięcie efektu ekologicznego. Jego skutkiem będzie poprawa jakości środowiska naturalnego w Polsce Wschodniej, w szczególności w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych, a wysokiej jakości zasoby przyrodnicze mają być podstawą rozwoju turystyki w PW. Należy zatem przyjąć, że dla realizacji projektu istotnego pt. *Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki* i dla osiągnięcia celu, jakim jest ochrona przyrody na terenie Polski Wschodniej, muszą zostać zrealizowane wszystkie projekty dotyczące aglomeracji wyznaczonych w KPOŚK (stąd na ścieżce wymieniono również aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców od 15 000 do 100 000, wskazując również te, które mają już zapewnione dofinansowanie ze środków unijnych - poprzez ich przedstawienie na ścieżce bądź jako projekty komplementarne, np. nr 1.1, 2.1, 2.2, 4.1, 5.1 i 5.2 bądź jako projekty przykładowe bez wskazania numeru). Pozostałe aglomeracje będą miały zapewnione dofinansowanie ze środków unijnych (konkursy w ramach PO IiŚ, RPO) lub środków krajowych.

Konstruując poniższą ścieżkę założono:

1. istnienie komplementarności przedmiotowej projektów ściekowych (aglomeracyjnych) z projektem dotyczącym promocji zrównoważonego rozwoju turystyki ze względu na fakt, że przyczyniając się do poprawy jakości wody na obszarze PW zapewniają niezbędne warunki do rozwoju turystyki opartej na zasobach naturalnych;
2. istnienie komplementarności przestrzennej między projektami ściekowymi występującej pomiędzy projektami znajdującymi się w zlewniach tej samej rzeki.

Na schemacie wskazano zatem przykładowe powiązania komplementarności przestrzennej pomiędzy projektami, które mają zapewnione dofinansowanie. Natomiast w przypadku projektów aglomeracyjnych, które nie mają zagwarantowanego dofinansowania konieczne jest przeanalizowanie szczegółowo map zlewni (**Mapa cyfrowa nowego Podziału Hydrograficznego Polski (MPHP) do wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej UE oraz raportowania do Komisji Europejskiej** - http://www.imgw.pl/internet/zz/zz_xpages/hydrografia/zasoby_wodne_pliki/hydrografia.html#zastosowanie), udostępnianych wyłącznie instytucjom publicznym.

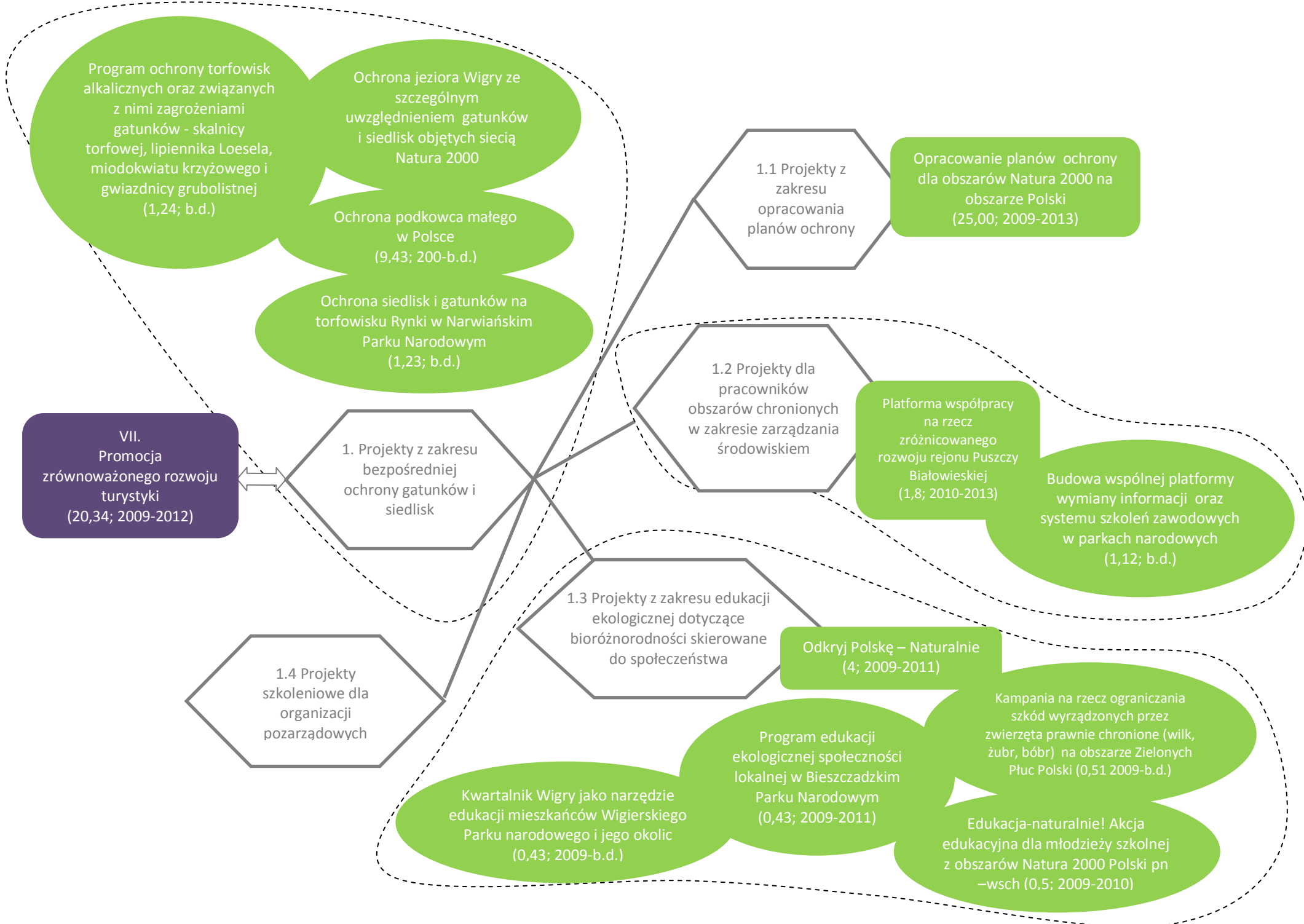
Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
VII i 1, 2, 3, 4, 5, 6	Projekty 1- 6 wraz pozostałymi grupami projektów, które planowane są w ramach poszczególnych województw, uzupełniają przedmiotowo projekt VII, gdyż ich realizacja przyczyni się do rozwiązania kwestii zagospodarowania ścieków na terenie PW wspierając ochronę wysokiej jakości zasobów przyrodniczych, które mają być podstawą rozwoju turystyki (czyli celu projektu VII). Jednakże osiągnięcie celów przez projekt VII jest częściowo uwarunkowane realizacją tych projektów oraz grup projektów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej dla danych województw. Uwarunkowanie polega na tym, że o zrównoważonym rozwoju turystyki na terenie Polski Wschodniej można będzie mówić tylko wtedy, gdy wraz z rozwojem turystyki istniejące obecnie zasoby przyrodnicze zostaną zachowane, a będzie to możliwe m.in. poprzez realizację inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej przyczyniających się do poprawy jakości środowiska przyrodniczego.
1 i 1.1	Projekt 1.1. uzupełnia projekt 1 przestrzennie, gdyż realizowany jest na terenie tej samej aglomeracji oraz przedmiotowo, gdyż stanowi kolejny etap inwestycji.
2 i 2.1, 2.2	Projekty te są dodatkowo komplementarne przestrzennie, gdyż znajdują się w zlewni rzeki Kamiennej.
4 i 4.1	Projekt 4.1 uzupełnia projekt 4 przestrzennie, gdyż realizowany jest na terenie tej samej aglomeracji oraz przedmiotowo, gdyż stanowi kolejny etap inwestycji.
5 i 5.1, 5.2	Dodatkowo projekty te są komplementarne przestrzennie, gdyż znajdują się w zlewni rzeki Wisłoki.
1-6, 1.1, 2.1, 2.2, 4.1 i 7, 8	<p>Projekty dotyczące podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników administracji publicznej zajmujących się zlecaniem prac inwestorskich uzupełniają projekty mające na celu poprawę infrastruktury środowiskowej PW. Wpływają one bowiem bezpośrednio na prawidłową realizację udzielanych przez nich zamówień publicznych. Specjalistyczne szkolenia umożliwiające pracownikom dokonywanie oceny poszczególnych etapów procesu inwestycyjnego poprzez analizę przypadków i znajomość newralgicznych punktów oraz najczęściej popełnianych błędów w procesie jest kluczowe dla jego realizacji w sposób prawidłowy i terminowy. Kluczowa również jest wiedza z zakresu prawa, w szczególności prawa zamówień publicznych oraz ochrony środowiska (tu szczególnie Ocena Oddziaływania na Środowisko i Natura 2000) identyfikowanych jako najczęściej wstrzymujące inwestycyjne infrastrukturalne. W związku z powyższym projekty z tego zakresu mogą potęgować efekty interwencji publicznej, czyli istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia dzięki ich realizacji efektów synergii.</p> <p>Potencjalnym źródłem dofinansowania tego typu projektów jest PO KL, głównie Priorytet V, działanie 5.2. Obecnie realizowane są projekty bardziej kompleksowe, dotyczące wzmacniania wszystkich kompetencji urzędników, nie ma zaś projektów dotyczących wyłącznie szkoleń z zakresu procesu inwestycyjnego i prawa.</p>
1-6, 1.1, 2.1, 2.2, 4.1 i 9	Uzupełnieniem środowiskowych inwestycji infrastrukturalnych będą również szkolenia skierowane do pracowników / współpracowników fundacji i stowarzyszeń i innych instytucji z organizacji pozarządowych uczestniczących w konsultacjach społecznych projektów inwestycyjnych. Szkolenia powinny wzmacniać ich kompetencje (merytoryczne i prawne) do pełnienia roli partnerów społecznych w debatach i sporach publicznych. Szczególnie istotne jest podniesienie kompetencji przedstawicieli grupy ekologów, tak aby byli skutecznymi, merytorycznymi uczestnikami debat publicznych. Projekty te – głównie

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
	<p>przez bezpośredni wpływ na jakość i czas trwania konsultacji społecznych - mogą przyczyniać się do powstania efektu synergii. Jednakże pod warunkiem, że w ślad za wzmacnianiem kompetencji przedstawicieli III sektora będzie szła poprawa jakości współpracy między administracją publiczną, III sektorem, ośrodkami badawczo-naukowymi i sektorem prywatnym na rzecz sprawnej i zgodnej z prawem realizacji inwestycji środowiskowych.</p> <p>Potencjalnym źródłem dofinansowania tego typu projektów jest przede wszystkim Priorytet V PO KL, działanie 5.4 i 5.5. Obecnie projekty dotyczące wzmacniania kompetencji NGO w zakresie dialogu społecznego są już wdrażane.</p>
1-6, 1.1, 2.1, 2.2, 4.1 i 10, 11	<p>Projekty z zakresu rozwoju kierunków inżynierskich i technicznych w szkołach kształcenia zawodowego oraz wyższych uzupełniają projekty realizujące Priorytet VII Strategii. Projekty te mając na celu kształcenie specjalistycznych kadr w dziedzinie budownictwa lądowego i ochrony środowiska oraz kierunków z nim związanych (typu materiałoznawstwo, architektura, wąskie specjalizacje z dziedziny chemii, fizyki wykorzystywane do poszukiwania nowych rozwiązań technologicznych i technicznych) przyczynią się w dłuższej perspektywie do sprawniejszego planowania i realizacji inwestycji środowiskowych. Ten sam wpływ w dłuższej perspektywie powinny mieć przedsięwzięcia finansujące pracę naukowców, rozwijające dorobek laboratoriów badawczo-naukowych oraz dostarczające umiejętności komercjalizowania badań i ułatwiające transfer wiedzy z nauki do biznesu. Dodatkowo granty i stypendia stanowią zachętę dla młodych ludzi kończących studia do podjęcia decyzji o kontynuowaniu kariery naukowej. Będą one zatem warunkowały pozyskiwanie przez uczelnie odpowiedniej klasy specjalistów mogących kształcić przyszłych absolwentów kierunków technicznych i inżynierskich.</p> <p>Dofinansowanie tego typu projektów może m.in. odbywać się w ramach działania 1.2 PO IG, gdzie planowana jest realizacja: PROGRAMU VENTURES, PROGRAMU TEAM, PROGRAMU WELCOME, Programu Międzynarodowych Projektów oraz w ramach PO KL. Rozwój kierunków zaś może być finansowany w ramach priorytetu IV PO KL, działanie 4.1 (obecnie są już realizowane projekty z tego zakresu).</p>

Moduł C ścieżki komplementarności dla priorytetu VII – ochrona bioróżnorodności

Dla przygotowania modułu C założono, że uzupełnieniem działań z zakresu rozwoju turystyki opartej na zasobach przyrodniczych są działania z zakresu ochrony bioróżnorodności poczynając od projektów przygotowujących administrację i organizacje pozarządowe do tworzenia i planowania obszarów chronionych, poprzez projekty z zakresu opracowywania planów ochrony oraz projekty bezpośredniej ochrony gatunków i siedlisk, aż do projektów z zakresu edukacji ekologicznej społeczeństwa lub jego wybranych grup.

Głównym założeniem niniejszego modułu było wyznaczenie typów projektów z zakresu ochrony bioróżnorodności. Mając na uwadze, że liczba podejmowanych, planowanych czy zrealizowanych interwencji dotyczących bezpośredniej ochrony przyrody jest bardzo duża, jako przykłady zostały wybrane projekty, które zostały uwzględnione na LPI lub otrzymały już wsparcie.

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
VII i 1	<p>Projekty z zakresu ochrony gatunków i siedlisk są komplementarne wobec projektu <i>Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki</i>, gdyż w sposób bezpośredni chronią wysokiej jakości zasoby przyrodnicze, które stanowią przedmiot zainteresowania turystów. Jednocześnie ochrona prawna obszarów o najwyższych walorach zapewnia ograniczenie działalności człowieka w tych obszarach i pozwala na zachowanie ich na przyszłość (w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju).</p> <p>Przykładami takich projektów, które są współfinansowane ze środków unijnych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ochrona jeziora Wigry ze szczególnym uwzględnieniem gatunków i siedlisk objętych siecią Natura 2000;</i> • <i>Ochrona podkowca małego w Polsce</i> zakładający działania mające na celu zachowanie populacji chronionego dyrektywą siedliskową gatunku podkowca małego w wyniku działań ochronnych ostoi kolonii tego nietoperza i jego stanowisk rozrodczych; • <i>Ochrona siedlisk i gatunków na torfowisku Rynki w Narwiańskim Parku Narodowym</i> to projekt, który wiąże się z bezpośrednią ochroną gatunków i siedlisk na terenie torfowiska Rynki, będącego częścią Narwiańskiego Parku Narodowego; • Program ochrony torfowisk alkalicznych oraz związanych z nimi zagrożeniami gatunków - skalnicy torfowej, lipiennika Loesela, miodokwiatu krzyżowego i gwiazdnicy grubolistnej. Projekt ten polega na ochronie torfowisk alkalicznych i wskazanych chronionych gatunków tam występujących.
1 i 1.1	<p>Projekty z zakresu <i>ochrony gatunków i siedlisk</i> oraz projekty dotyczące <i>opracowania planów ochrony</i> uzupełniają się przedmiotowo poprzez tworzenie dokumentacji dla obszarów, które będą następnie podlegały ochronie.</p> <p>Przykładami takich projektów, które mogą się w ten sposób uzupełniać to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Opracowanie planów ochrony dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski</i> oraz projekt <i>Ochrona jeziora Wigry ze szczególnym uwzględnieniem gatunków i siedlisk objętych siecią Natura 2000</i>. Projekty uzupełniają się w odniesieniu do obszaru Natura 2000 na obszarze jeziora Wigry.
1 i 1.2	<p>Projekty z zakresu <i>bezpośredniej ochrony gatunków i siedlisk</i> oraz projekty kierowane dla pracowników terenów chronionych dotyczące zarządzania zasobami przyrody uzupełniają się przedmiotowo. Uzupełnianie polega na wymianie informacji pomiędzy osobami zajmującymi się ochroną przyrody (np. pracowników parków narodowych), czy gospodarką leśną oraz wymianie informacji nt. zagadnień związanych z ochroną gatunków. Przykładami takich projektów komplementarnych do projektów z grupy 2 to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Platforma współpracy na rzecz zróżnicowanego rozwoju rejonu Puszczy Białowieskiej;</i> • <i>Budowa wspólnej platformy wymiany informacji oraz systemu szkoleń zawodowych w parkach narodowych.</i>
1 i 1.3	<p>Projekty z zakresu <i>bezpośredniej ochrony przyrody</i> oraz projekty z zakresu <i>edukacji ekologicznej dotyczącej bioróżnorodności</i> kierowane do ogółu społeczeństwa uzupełniają się przedmiotowo. Uzupełnianie polega przede wszystkim na kształceniu postaw</p>

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
	<p>ekologicznych, a także na podejmowaniu działań uświadamiających o konieczności wyznaczenia gatunków i obszarów ochronionych. Ponadto działania polegają na informowaniu o potrzebie komunikacji i współpracy pomiędzy społecznością zamieszkującą obszary chronione, szczególnie obszary Natura 2000 oraz innymi podmiotami realizującymi inwestycyjne na tych obszarach. Przykłady takich projektów to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Program edukacji ekologicznej społeczności lokalnej w Bieszczadzkim Parku Narodowym;</i> • <i>Kwartalnik Wigry jako narzędzie edukacji mieszkańców Wigierskiego Parku narodowego i jego okolic;</i> • <i>Odkryj Polskę – Naturalnie</i> - w ramach projektu przeprowadzone zostaną szkolenia dla nauczycieli liceów oraz zakupione środki dydaktyczne do nauczania ekologii; • <i>Kampania na rzecz ograniczania szkód wyrządzonych przez zwierzęta prawnie chronione (wilk, żubr, bóbr) na obszarze Zielonych Płuc Polski</i> – w ramach projektu zostaną zorganizowane szkolenia skierowane do lokalnej społeczności Zielonych Płuc Polski, jak również lekcje dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, których celem jest edukacja ekologiczna i wzrost akceptacji dla gatunków chronionych wyrządzających szkody, tj. wilka, żubra i bobra; • <i>Edukacja-naturalnie! Akcja edukacyjna dla młodzieży szkolnej z obszarów Natura 2000 Polski pn –wsch.</i>
1 i 1.4	<p>Projekty z zakresu <i>bezpośredniej ochrony gatunków i siedlisk</i> oraz projekty <i>szkoleniowe skierowane do organizacji pozarządowych</i> uzupełniają się przedmiotowo. Dostarczenie instytucjom III sektora działającym na terenie obszarów chronionych wiedzy na temat możliwości korzystania z tych terenów (przestrzegając przepisów prawa i zasad zagospodarowywania przestrzeni znajdujących się w pobliżu miejsc chronionych w sposób im nie zagrażający) oraz promowania ich atrakcyjności turystycznej celem pozyskiwania środków na lepsze zabezpieczenie tych obszarów przed szkodliwymi czynnikami zewnętrznymi, w tym związanymi z działalnością człowieka przyczyni się do zrównoważonego rozwoju tych obszarów. Realizacja tego typu projektów powinna również przyczynić się w dłuższej perspektywie do wzmocnienia sektora organizacji pozarządowych jako uczestnika debat społecznych na rzecz ochrony przyrody oraz partnera współpracy publiczno-prywatnej na rzecz proekologicznego rozwoju miast i wsi oraz wypracowywania i promowania wspólnej polityki zachowywania istniejących obszarów chronionych i bezpiecznego ich udostępniania turystom. W tym zakresie III sektor powinien stanowić silne ogniwo spajające administrację publiczną, przedsiębiorców i mieszkańców obszarów chronionych.</p> <p>Potencjalnym źródłem dofinansowania jest PO KL, priorytet V, działanie 5.4 mające na celu wspieranie organizacji pozarządowych.</p> <p>Dotychczas nie podpisano umów o dofinansowanie na projekty szkoleniowe z zakresu ochrony gatunków i siedlisk skierowane do NGO.</p>

Moduł D ścieżki komplementarności dla priorytetu VII – turystyka oparta na zasobach przyrodniczych

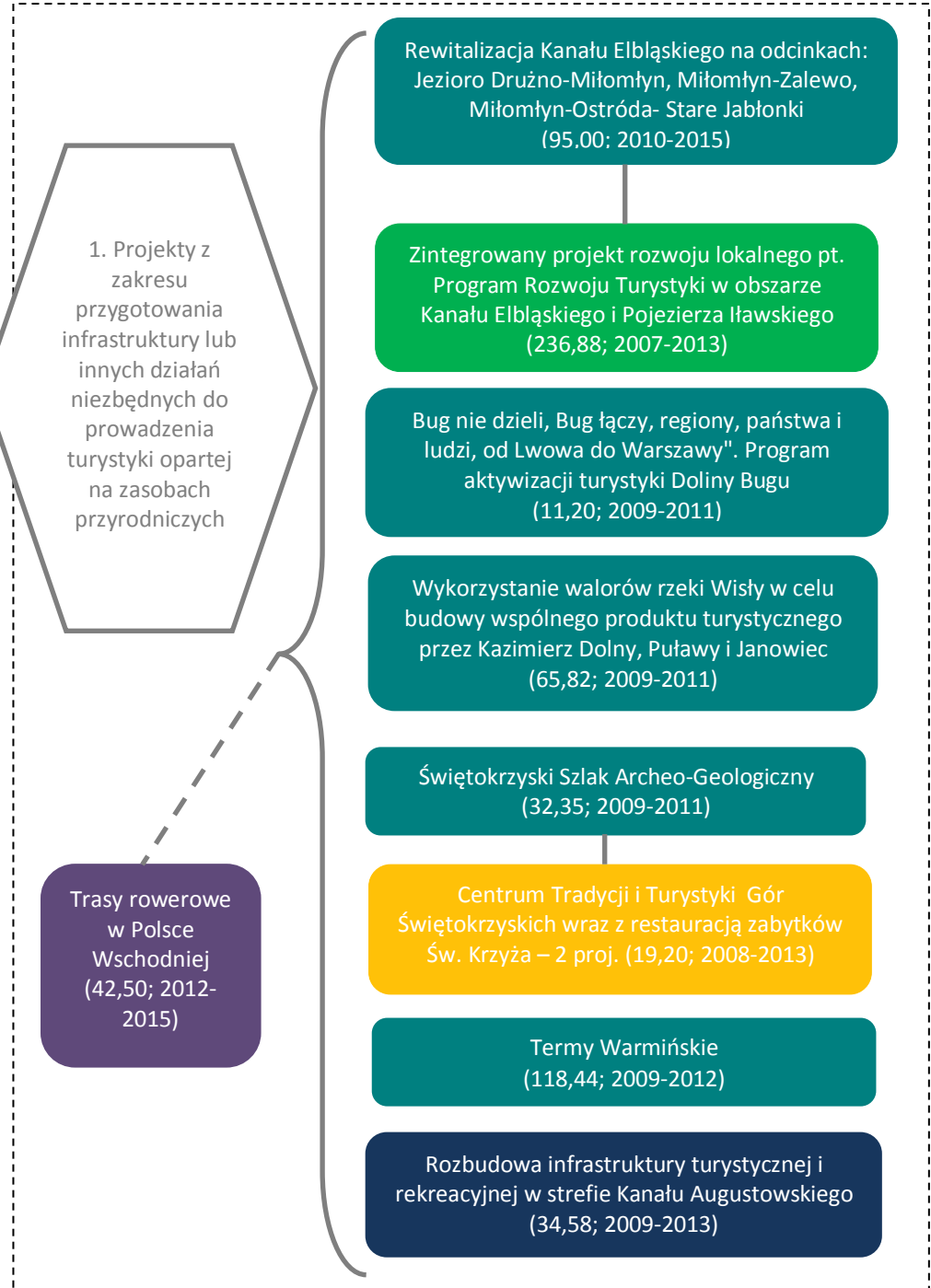
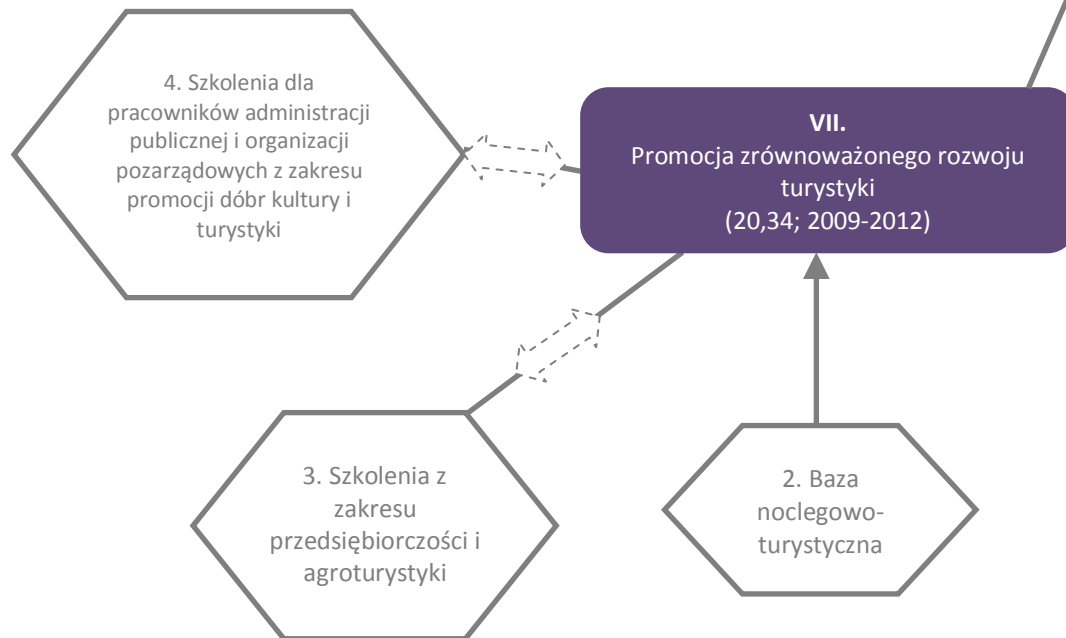
Zrównoważony rozwój w turystyce to rozwój z poszanowaniem środowiska naturalnego, bogactwa historycznego i kulturowego oraz współpracy ze społecznością lokalną. Wobec powyższego, działania podejmowane dla rozwoju turystyki nie mogą skupiać się jedynie na zwiększaniu infrastruktury i pojemności turystycznej, lecz również muszą uwzględniać ochronę przyrody. Szczególną uwagę zatem należy zwrócić na cenne w Polsce Wschodniej zasoby przyrodnicze, które z jednej strony mają stanowić bazę rozwoju turystyki, a z drugiej wymagają ochrony i racjonalnego wykorzystania. Biorąc pod uwagę fakt, że działania nakierowane na ochronę i racjonalne wykorzystanie przyrody zostały omówione w poprzednich modułach ścieżki, moduł D skupi się na przykładach projektów z zakresu turystycznego wykorzystania zasobów przyrodniczych PW. Analizując poniższy moduł należy pamiętać, iż nie zawiera on projektów najważniejszych czy kluczowych, a typy projektów i w ich ramach przykłady projektów², które obecnie mają zapewnione dofinansowanie z funduszy unijnych lub znajdują się na LPI. Należy również mieć na uwadze fakt, iż kwestie dostępności komunikacyjnej PW, istotne dla turystyki, zostały uwzględnione w odrębnych ścieżkach (dla priorytetu IV *Strategii*), w związku z czym nie zostały poruszone w niniejszej.

Wspomniany projekt *Promocja zrównoważonego rozwoju turystyki* realizowany będzie dla całej Polski Wschodniej i w swoim zakresie obejmie oprócz przygotowania studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej, promocję turystyki dla Polski Wschodniej jako jednego obszaru, promując wypoczynek aktywny. Ponadto, rozpoczęcie rozwoju turystyki od identyfikacji kluczowych dla regionu rodzajów turystyki, a następnie przeprowadzenie kampanii promocyjnej wydaje się istotne i słuszne w kontekście planowania zrównoważonego rozwoju. Z uwagi na przyjęte założenia dla opracowania modułu D ważne jest, że wskazany projekt istotny nie skupia się na podziałach administracyjnych, dzięki czemu może łączyć różne projekty, które nie są realizowane na tym samym terenie, niemniej jednak projekt istotny będzie ich elementem wspólnym.

² W ramach powstałego *Studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej Polski Wschodniej* jako najbardziej rozwojowe (pierwsze trzy miejsca) produkty turystyczne wskazano m.in. produkty dla turystyki aktywnej, krajoznawczej oraz wykorzystujące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, grup etnicznych i religijnych. Wszystkie projekty z zakresu przygotowania infrastruktury lub innych działań niezbędnych do prowadzenia turystyki opartej na zasobach przyrodniczych wskazane jako przykładowe na ścieżce znajdują w ww. 3 grupach.

Por.: *Studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej Polski Wschodniej (część analityczna)*, Instytut Turystyki,

http://www.pot.gov.pl/Kategorie/fundusze/dzia14zanie-v-1-po-rpw/dokumenty-programowe/potgov_second_category_view

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
VII i 1	<p>Realizacja projektów z zakresu przygotowania infrastruktury lub innych działań niezbędnych do prowadzenia turystyki opartej na zasobach przyrodniczych uzupełnia projekt istotny (komponent kampanii promocyjnej) przedmiotowo poprzez tworzenie infrastruktury dla ruchu turystycznego.</p> <p>Przykładami takich projektów są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rewitalizacja Kanału Elbląskiego na odcinkach: Jezioro Drużno-Miłomłyn, Miłomłyn-Zalewo, Miłomłyn-Ostróda- Stare Jabłonki</i> zakładający przebudowę, odnowienie i poprawę szlaku żeglownego kanału Elbląskiego, w tym m.in. poprzez automatyzację śluz i odnowienie pochylni (projekt będący zabytkiem hydrotechniki wykorzystuje zasoby środowiska przyrodniczego i funkcjonuje w niezmienniej formie od połowy XIX wieku); • <i>Zintegrowany projekt rozwoju lokalnego pt. Program Rozwoju Turystyki w obszarze Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego</i> zakładający zagospodarowanie brzegów i stworzenie infrastruktury wokół Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego, będący zarazem uzupełnieniem pierwszego z wymienionych projektów (pierwszy projekt zakłada rewitalizację samego Kanału, drugi natomiast przewiduje zagospodarowanie jego okolic, co w sumie powinno zapewnić atrakcje turystyczne dostępne zarówno do strony wody, jak i lądu); • <i>Bug nie dzieli, Bug łączy, regiony, państwa i ludzi, od Lwowa do Warszawy". Program aktywizacji turystyki Doliny Bugu</i> zakładający rozbudowę infrastruktury związanej z turystyką aktywną (np. szlaki kajakowe) w dolinie Bugu; • <i>Wykorzystanie walorów rzeki Wisły w celu budowy wspólnego produktu turystycznego przez Kazimierz Dolny, Puławy i Janowiec</i> zakładający rozbudowę infrastruktury związanej z żeglugą po Wiśle oraz budową 2 nowych i modernizacją istniejącego portu rzeczno (projekt bazuje na zasobach rzeki Wisły); • <i>Termy Warmińskie</i> zakładający rozbudowę infrastruktury turystycznej wykorzystującej zasoby naturalne (źródła geotermalne) Polski Wschodniej; • <i>Świętokrzyski Szlak Archeo-Geologiczny</i> zakładający realizację m.in. sieci ścieżek dydaktycznych i punktów widokowych oraz udostępnienie sztolni związanych z dawną eksploatacją rudy ołowiu (podejmowane działania będą polegały na wykorzystaniu zasobów środowiska przyrodniczego, szczególnie unikatowych terenów archeologiczno – geologicznych); • <i>Centrum Tradycji i Turystyki Gór Świętokrzyskich wraz z restauracją zabytków Św. Krzyża</i> zakładający działania zmierzające do rozwoju zrównoważonej turystyki, z wykorzystaniem zasobów naturalnych i kulturowych, a także prowadzenia edukacji ekologicznej, będący jednocześnie uzupełnieniem poprzedniego projektu (komplementarność przestrzenna); • <i>Rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w strefie Kanału Augustowskiego</i> zakładający rozbudowę infrastruktury rekreacyjnej w strefie Kanału Augustowskiego wykorzystującej zasoby naturalne, m.in. powstanie trasy rowerowej, która w sezonie zimowym będzie trasą do narciarstwa biegowego; • <i>Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej</i> zakładający tworzenie infrastruktury dla ruchu rowerowego, który stanowi element zrównoważonego rozwoju systemu transportowego w Polsce Wschodniej. Projekt ten może stanowić uzupełnienie wszystkich powyżej wymienionych projektów, pod warunkiem połączenia poszczególnych atrakcji turystycznych bądź tychże z miastami.

Grupy projektów	Opis komplementarności i synergii
VII i 2	<p>Projekty z zakresu rozbudowy bazy noclegowo-turystycznej umożliwią korzystanie z zasobów turystycznych regionów PW.</p> <p>Mogą być dofinansowane z poszczególnych Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (działanie 311) lub Programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej.</p> <p>Obecnie są już realizowane projekty tego typu.</p>
VII i 3	<p>Szkolenia z zakresu przedsiębiorczości i agroturystyki mogą mieć bardzo silny efekt synergii względem projektu istotnego. Efekt ten polegać może na tym, iż gospodarstwa agroturystyczne zdobędą większą liczbę klientów, w przypadku, gdy poza samymi atrakcjami związanymi z rekreacją typu agro, turyści będą mogli zagospodarować czas wolny uczestnicząc w wydarzeniach turystycznych promowanych w ramach projektu istotnego. Z kolei gęsta sieć gospodarstw agroturystycznych zapewnić może odpowiednią siatkę bazy noclegowej i tym samym ułatwić korzystanie z efektów projektu istotnego. Warunkiem uzyskania takiego efektu jest powiązanie działań głównie o charakterze informacyjno-promocyjnym, tak aby w gospodarstwach agroturystycznych można było otrzymać informacje o wszystkich atrakcjach aktualnie realizowanych i planowanych w okolicy w najbliższym czasie. W szczególności tyczy się to imprez o charakterze masowym (organizowanych przez lokalne władze), ale również o wydarzeniach mniej nagłaśnianych, a organizowanych dla turystów przez różne lokalne instytucje (domy kultury, muzea, ośrodki sakralne itd.).</p> <p>Potencjalne źródło dofinansowania to PO KL, VIII, działanie 8.1.</p> <p>Obecnie są już realizowane projekty tego typu.</p>
VII i 4	<p>Szkolenia z zakresu promocji dóbr kultury i turystyki, aby przyczynić się do powstania efektu synergii, powinny dostarczać wiedzy o promocji ośrodków turystycznych, miast, zabytków oraz terenów zielonych, tak aby przeszkoleni pracownicy administracji publicznej oraz organizacji pozarządowych zajmujący się przygotowaniem akcji promocyjnych oraz informatorów turystycznych i kulturalnych wykonywali swoją pracę w oparciu o nowoczesne metody prezentacji danych z wykorzystaniem najskuteczniejszych sposobów docierania do potencjalnych odbiorców. Dodatkowo, w tej grupie znajdują się projekty szkoleniowe mające na celu uświadomienie potrzeby tworzenia punktów informacyjnych (w tym zapewnienia przewodników) i odpowiedniej infrastruktury towarzyszącej zachęcających turystów do odwiedzania ciekawych miejsc (parkingi, zajazdy, organizacja pokazów, wystaw itp.).</p> <p>Potencjalne źródło dofinansowania to PO KL, priorytet V, działania 5.2, 5.4.</p> <p>Obecnie są realizowane takie przedsięwzięcia, aczkolwiek ich zakres jest w przypadku szkoleń dla pracowników administracji dużo szerszy, tj. obejmuje swym zakresem nie tylko szkolenia z promocji dóbr kultury u turystyki. Natomiast w przypadku organizacji pozarządowych dotyczą one raczej tworzenia sieci współpracy organizacji zajmujących się turystyką/agroturystyką, a nie bezpośrednio promocją takiej działalności.</p>